

Zagreb, 2. svibnja 2016.

Kriminalizacija i detencija izbjeglica preseljenih iz kampa u Slavenskom Brodu

Kao posljedica primjene neslužbene i međunarodnopravnim obvezama protivne segregacije, tzv. profilacije osoba u potrazi za međunarodnom zaštitom, **tisuće su izbjeglica izdvajane i zaustavljane** duž tzv. balkanskog koridora i prije službenog zatvaranja granica 8. ožujka 2016. godine.¹ Profilacija se duž balkanskog koridora provodila temeljem **diskriminatornih odluka i postupanja**, a s obzirom na, primjerice izgled, boju kože, kose i očiju, zemlju, regiju ili grad porijekla, jezik i dijalekt, političko opredjeljenje, kao i primjenom kapicioznih pitanja ili delegiranjem odluke o pristupu teritoriju neke zemlje nestručnim i neovlaštenim osobama poput prevoditelja. U posljednjim mjesecima te osobito tjednima prije zatvaranja koridora, izbjeglice su izdvajane te izolirane i **posve arbitrarno**, primarno s ciljem reduciranja prolaska i održavanja dnevne kvote dozvoljenih ulazaka.²

U trenutku službenog zatvaranja granica duž balkanskog koridora u Zimskom prihvatno-tranzitnom centru u Slavenskom Brodu je pod isključivim nadzorom Ministarstva unutarnjih poslova u izolaciji prisilno boravilo 320 osoba vraćenih iz Slovenije. Napominjemo da se u pravilu radi o osobama koje su prethodno – uz kontrolu i odobrenje hrvatske policije (npr. pri ulasku u vlak u Šidu) – u Hrvatsku ušle iz Srbije i koje su nakon registracije u Slavenskom Brodu organizirano upućene u Sloveniju, da bi nakon

¹ U ovom izvještaju govorimo o izbjeglicama – osobama u potrazi za međunarodnom zaštitom, kako su ih u javnim istupima o humanitarnom balkanskom koridoru nazivali i predstavnici državnih institucija koje su uspostavile i opsluživale taj koridor. Predstavnici institucija Republike Hrvatske njih su također nazivali i migrantima u tranzitu, da bi ih nakon što je ruta zatvorena beziznimno, preimenovali u nezakonite, iregularne, vraćene migrante i sl. Smatramo da osoba ne može biti nezakonita ili iregularna – to mogu biti samo postupci koje neka osoba čini.

² Više o tome u izvještajima Moving Europe (objavljenim 2., 18. i 26. veljače 2016, <http://moving-europe.org/category/balkan-reports>) i Izvješću o sustavnom kršenju ljudskih prava u zatvorenim dijelovima Zimskog prihvatno-tranzitnog centra u Slavenskom Brodu od strane hrvatskih vlasti (16. ožujka 2016, http://welcome.cms.hr/wp-content/uploads/2016/03/Izvjestaj_o_krsenjima_ljudskih_prava_u_izbjeglickom_kampu_u_Slavenskom_Brodu.pdf). Ovaj izvještaj je rezultat kontinuirane prisutnosti Inicijative Dobrodošli u kampu u Slavenskom Brodu, a zasniva se na razgovorima s osobama u kampu, sudjelovanju s promatranjem, službenim iskazima i dr. Dio vezan uz Prihvatni centar za strance u Ježevu temelji se na Pravilima boravka u prihvatnom centru za strance (NN 130/11), razgovorima s osobama koje su iz Slavenskog Broda bile prebačene u Ježevu, a koje su u međuvremenu napustile Hrvatsku i dr.

Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za izbjegličku i etničku jednakost

Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

što ih je slovenska policija izdvojila iz koridora preko noći bile ilegalizirane i kriminalizirane, odnosno, pod policijskim nadzorom vraćene u Slavonski Brod gdje su **prisilno zadržane i zatvorene u de facto detenciji, isprva bez ikakvog pravnog temelja i provedenog postupka, a od zatvaranja rute temeljem pravno višestruko upitnog rješenja u kojima im je sukladno čl. 112 st. 7 i čl. 136. st. 3. Zakona o strancima izrečena zabrana napuštanja kampa u Slavanskom Brodu**. Ovakvo rješenje o napuštanju Europskog gospodarskog prostora te posebice izrečena zabrana samo je, i to uvjetno rečeno, legalizirala već postojeće stanje u kojem je navedenim osobama nezakonito ograničeno kretanje. Već i samo rješenje, naime, čak i izrijeком uz izricanje zabrane, konstatira da je stranac smješten u kampu do napuštanja zemlje. Pitanje pravnog utemeljenja obveze zabrane kretanja uopće usko je vezano uz pitanje opravdanosti i razmjernosti te shodno tome, postojanje upravnog i sudskog nadzora, koji u ovom slučaju izostaje. Uz to, valja naglasiti da se ovdje po logici stvari (napuštanje zemlje) radi o rješenju koje se izdaje osobama koje su na slobodi, s obzirom da je svrha tog rješenja da one dobrovoljno napuste zemlju ili će u protivnom biti prisilno udaljene.

Osobe vraćene iz Slovenije prvih su nekoliko tjedana u kampu u Slavanskom Brodu bile prisilno zatvorene u **infrastrukturno neadekvatnom, izrazito dehumaniziranom okružju te u potpunoj izolaciji**, odnosno u ograđenim sektorima koji su bili pod isključivom nadležnošću Ministarstva unutarnjih poslova i u koje su pristup uz pripadnike policije imali samo pojedini djelatnici Hrvatskog crvenog križa. Na upite organizacija civilnog društva da im se odobri pristup tim sektorima kampa sredinom veljače je odgovoreno negativno uz upozorenje da će njihovi volonteri biti privedeni ako pokušaju u njih ući. Početkom ožujka nekoliko je djelatnika UNICEF-a dobilo pristup tim dijelovima kampa i u njima zatvorenim osobama, ali u vremenski vrlo ograničenim terminima i uz zabranu komunikacije s odraslim osobama. Nešto kasnije i UNHCR-u je odobren povremeni pristup.

Nekoliko dana nakon objavljivanja Izvješća o sustavnom kršenju ljudskih prava u zatvorenim dijelovima Zimskog prihvatno-tranzitnog centra u Slavanskom Brodu (16. ožujka 2016.), svim je organizacijama civilnog društva prisutnim u kampu odobren pristup. Od tada pa do zatvaranja kampa i preseljenja posljednje grupe izbjeglica iz kampa u Slavanskom Brodu (13. travnja 2016.) pokrenute su različite inicijative te organizirane intervencije i aktivnosti kojima se nastojala pružiti adekvatnija infrastruktura, pravna, informacijska, edukacijska i druga podrška izbjeglicama. Nekolicina onih koji su zadnji napustili kamp doživjeli su odlazak iz kampa i vrlo emotivno, što zbog uspostavljenih međuljudskih veza, što zbog straha pred neizvjesnom budućnošću, a unatoč tomu što u kampu sve do njegova zatvaranja **nisu bili dosegnuti ni osnovni uvjeti za bilo koji oblik trajnijeg smještaja, npr.**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Europska unija

Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za izbjegličku i etničku jednakost

Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

kreveti s madracima ili zasebne sobe umjesto kontejnera predviđenih za smještaj šest osoba, odnosno zajedničkog šatora u kojem je na gusto poredanim krevetima na kat na drvenim daskama spavalo više desetaka muškaraca samaca. Osim toga, **osobama koje su boravile u kampu do posljednjeg je dana bila ograničena sloboda kretanja**. One su kamp mogle napustiti samo iznimno i kratkotrajno, preciznije, uz odobrenje te stalnu i brojnu pratnju policije (npr. pri organiziranom odlasku u kupovinu). Kretanje unutar samog kampa im je također bilo izrazito limitirano te su i za odlazak do kioska u kampu trebali odobrenje i pratnju policijskih službenika. Stoga ne čudi da nam je samo nekoliko dana prije zatvaranja kampa jedna od zatvorenih osoba s evidentnom gorčinom izjavila: „Jedina sloboda koju imamo u ovom kampu je ona koja nam se otvara kad se netko od nas razboli. 'Sloboda' ovdje ima cijenu. Radujem se kad se netko razboli, jer ću tada možda izaći s njim/njom u pratnji i makar za to kratko vrijeme biti slobodan“.

U gore opisanim uvjetima od sredine veljače u kampu u Slavanskom Brodu su osim pojedinaca oba spola iz različitih zemalja (većinom iz Iraka, Afganistana i Sirije) bile zatvorene cijele obitelji (od kojih su neke na putu tragično izgubile više svojih članova ili su na putu od njih bile odvojene), pa tako i djeca (uključujući dijete rođeno u Slavanskom Brodu koje je svoj prvi mjesec života provelo u detenciji u kampu), zatim maloljetnici bez pratnje (od kojih su mnogi detektirani tek nakon gotovo mjesec dana boravka u kampu), osobe s invaliditetom i u lošem medicinskom stanju (npr. pothranjena trudnica u visokom stupnju trudnoće) te pripadnici ostalih ranjivih skupina. O **alarmantnom psihofizičkom stanju osoba** koje su bile zatvorene u kampu u Slavanskom Brodu svjedoči broj svakodnevnih liječničkih intervencija, kao i podatak da su u samo tri tjedna prije najave zatvaranja kampa, od kada je i volonterima organizacija civilnog društva odobren pristup zatvorenim dijelovima kampa, zabilježeni **slučajevi prisilne hospitalizacije, samoranjavanja te pokušaj samozapaljivanja**.

Zatvaranje kampa i nastavak detencije i kriminalizacije

Izuzme li se opcija dobrovoljnog povratka, traženje međunarodne zaštite u Hrvatskoj bilo je za osobe zatvorene u kampu u Slavanskom Brodu jedini načini da povrate slobodu i napuste kamp. Stoga su od zatvaranja granica do najave zatvaranja kampa čak 224 osobe iz kampa izrazile namjeru traženja međunarodne zaštite u Hrvatskoj, što premašuje ukupan broj osoba koje su u prošloj godini zatražile međunarodnu zaštitu u Hrvatskoj (211 osoba). Osobe koje su izrazile namjeru traženja međunarodne zaštite, premještane su u jedno od dvaju prihvatnih centara za tražitelje azila (koja se nalaze u Kutini i

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Europska unija

Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za izbjegličku i etničku jednakost

Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

Zagrebu). Mnogi od njih su nakon određenog vremena napuštali Hrvatsku – koristeći **ilegalne načine prelaska granica i putovanja u druge zemlje, izlažući se time direktnoj životnoj opasnosti i daljnjoj kriminalizaciji svojih života**. Mnogi od njih će vjerojatno biti vraćeni u Hrvatsku zbog primjene Dublinske uredbe.

Na dan 7. travnja 2016. kada je najavljeno zatvaranje kampa u Slavonskom Brodu u kampu je boravilo 96 osoba od kojih je većina, neovisno o tome jesu li zatražile azil ili ne, sljedećih dana, a zaključno s 13. travnjem 2016., premještena u **Prihvatni centar za tražitelje azila Porin u Zagrebu u kojem su im osigurani bolji infrastrukturni uvjeti te sloboda kretanja**. Istodobno, 21 osoba je iz kampa preseljena u **Prihvatni centar za strance u Ježevu, odnosno u detencijski centar iz kojeg ne mogu izaći i koji je u tu svrhu opasan višemetarskim betonskim zidom**, u kojem su prošle godine zabilježeni slučajevi zaključavanja u sobe, a u kojem je i izlazak na svježi zrak u okviru kompleksa reguliran pravilnikom, u kojem je izravan i posredan kontakt s vanjskim svijetom izrazito limitiran, te u kojem su im po dolasku oduzeti mobiteli, novac iznad 300 kuna i dio osobnih stvari.

Osobama preseljenim u Ježevu izdano je **rješenje o prisilnom udaljenju, odnosno deportaciji**, kao i **zabrana ulaska i boravka u Hrvatskoj** u trajanju od jedne godine te im je određen **smještaj u Ježevu**, najduže do šest mjeseci. Pritom je i za one od njih koji nedvojbeno posjeduju dokumente o identitetu navedeno da ih se ne može odmah deportirati zato što ne posjeduju iste, što je **evidentno netočno** budući da se u istom rješenju navodi i broj pasoša osobe čije se prisilno udaljenje navodno ne može provesti. **Njih se doista ne može prisilno udaljiti (deportirati), ali ne zato što nemaju identifikacijske dokumente, nego zato što dolaze iz ratom zahvaćenih zemalja, što se uostalom u rješenjima koje su dobile osobe premještene u Porin i navodi kao razlog odlaganja deportacije.**

U Ježevu su iz Slavanskog Broda preseljeni isključivo **muškarci samci**, uglavnom mlađe dobi, među kojima je znatan broj mlađih punoljetnika, kao i nekoliko maloljetnika, koji zbog različitih razloga nisu izrekli namjeru traženja međunarodne zaštite u Hrvatskoj (npr. zato što imaju obitelji u drugim zemljama, ali i zato što zbog dosadašnjeg odnosa hrvatskih vlasti prema njima nemaju povjerenja da će im biti osiguran pravedan postupak i omogućen ravnopravan i dostojanstven život u Hrvatskoj). Ustrajući u svojim uvjerenjima, a unatoč brojnim sugestijama, pa i izravnim savjetima koje su dobivali još u kampu, oni u Hrvatskoj nisu željeli izraziti ni namjeru traženja međunarodne zaštite kojom im se otvarala mogućnost da već za koji dan, poput tolikih drugih, pokušaju ilegalno doći do neke zapadnoeuropske zemlje. To su osobe koje su logikom u kampu *ad hoc* provedene diferencijacije na

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Europska unija

Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za izbjegličku i etničku jednakost

Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

obitelji i muškarce samce, uvrštene u muškarce samce bez obzira na to imaju li u kampu članove svoje obitelji te bez obzira na to koji im je stvarni bračni i obiteljski status, odnosno na to jesu li oženjeni i/ili imaju li djecu. **Sustavno diskriminarni s obzirom na spol i pretpostavljeni bračni status, oni su nakon više od mjesec dana, a neki i gotovo dva mjeseca provedenih u zarobljeništvu i izolaciji u Slavanskom Brodu do daljnjega premješteni u Prihvatni centar za strance u Ježevu koji ima ključna infrastrukturna i funkcijska obilježja zatvora, uz zabrinjavajuću iznimku da se zatvaranje u toj ustanovi provodi bez prethodnog sudskog procesa, uz rudimentaran sudski nadzor i uz naplatu troškova smještaja.** U ovom je trenutku pritom nejasno je li pri izricanju trajanja njihove detencije u Ježevu uzeto u obzir i vrijeme koje su oni već proveli u detenciji u kampu u Slavanskom Brodu.

Ograničenje slobode kretanja u bilo kojem obliku predstavlja u svojoj naravi visoko individualiziranu mjeru te stoga podložnu strogom testu legalnosti i opravdanosti, a ono je u ovom slučaju primijenjeno **kolektivno i automatizmom, odnosno bez razmatranja individualnih slučajeva i alternativnih modela.** Nacionalno i europsko zakonodavstvo detenciju opravdava samo u iznimnim slučajevima, kao mjeru koja se primjenjuje jedino ukoliko ne postoje nikakve druge dostatne, ali manje restriktivne mjere. Zakon o strancima predviđa detenciju samo u slučaju nemogućnosti izvršenja prisilnog udaljenja (čl. 125) i to ako se ispune i dodatni uvjeti od kojih bi za gore opisane slučajeve eventualno bio primjenjiv uvjet da se radi o osobama koje nisu napustile Europski gospodarski prostor u roku određenom rješenjem o povratku.

Međutim, **ova grupa ljudi nije svojom krivnjom ostala u Europskom gospodarskom prostoru i nakon isteka roka određenog rješenjem o povratku. Prema prirodi stvari, oni u danom roku nisu ni mogli napustiti Europski gospodarski prostor budući da je u njihovim matičnim zemljama (Sirija, Irak i Afganistan) rat, dok povratak u Srbiju ne dopuštaju vlasti te države.** S druge strane, Direktiva 2008/115/EZ predviđa da države članice državljanina treće zemlje u pogledu kojeg se provodi postupak vraćanja mogu zadržati samo kako bi pripremile povratak i/ili provele postupak vraćanja, a ako u konkretnom slučaju nije moguće primijeniti dostatne manje prisilne mjere, posebno kada konkretni državljanin treće zemlje izbjegava ili ometa pripreme postupka za vraćanje ili udaljavanje. U gore opisanim slučajevima **ne postoje indicije izbjegavanja postupka vraćanja ili namjere ilegalnog napuštanja Hrvatske, te se postavlja pitanje koja je u ovim slučajevima uopće svrha oduzimanja slobode.** Odnosno, postavlja se pitanje ima li oduzimanje slobode u ovim slučajevima drugu svrhu osim **zastašivanja, fizičke i simboličke degradacije i kriminalizacije?** To je nedvojbeno i postignuto u slučaju osoba premještenih iz Slavanskog Broda u Ježevu. Dio njih se u želji da napusti Hrvatsku i povrati

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Europska unija

**Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za
izbjegličku i etničku jednakost**

Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

slobodu nedugo nakon premještaja u Ježevu priklonio za njih financijski i sigurnosno najnepovoljnijoj opciji te **zatražio dobrovoljan povratak u zemlje porijekla**. Od 21. travnja 2016. do danas desetak je osoba napustilo Ježevu i vratilo se u Irak. Nekoliko osoba premještenih u Ježevu je, kako posredno saznajemo, u međuvremenu zatražilo azil, no unatoč tome one su i dalje zatvorene u Ježevu.

Protiveći se detenciji kao aspektu systemske kriminalizacije osoba u potrazi za međunarodnom zaštitom, **od nadležnih institucija i tijela očekujemo pokretanje mehanizama zaštite svih obespravljenih, zatvaranih, izoliranih i oštećenih izbjeglica**. Usredotočeni, međutim, u ovom trenutku na gore opisan kontekst, zahtijevamo da se po hitnom postupku osiguraju jednaki uvjeti svim izbjeglicama koje su bile zatvorene u kampu u Slavenskom Brodu te da se **onima od njih koji su trenutno u Ježevu hitno omogući sloboda kretanja i smještanje u kapacitete otvorenog tipa poput Prihvatnog centra za tražitelje azila Porin**.

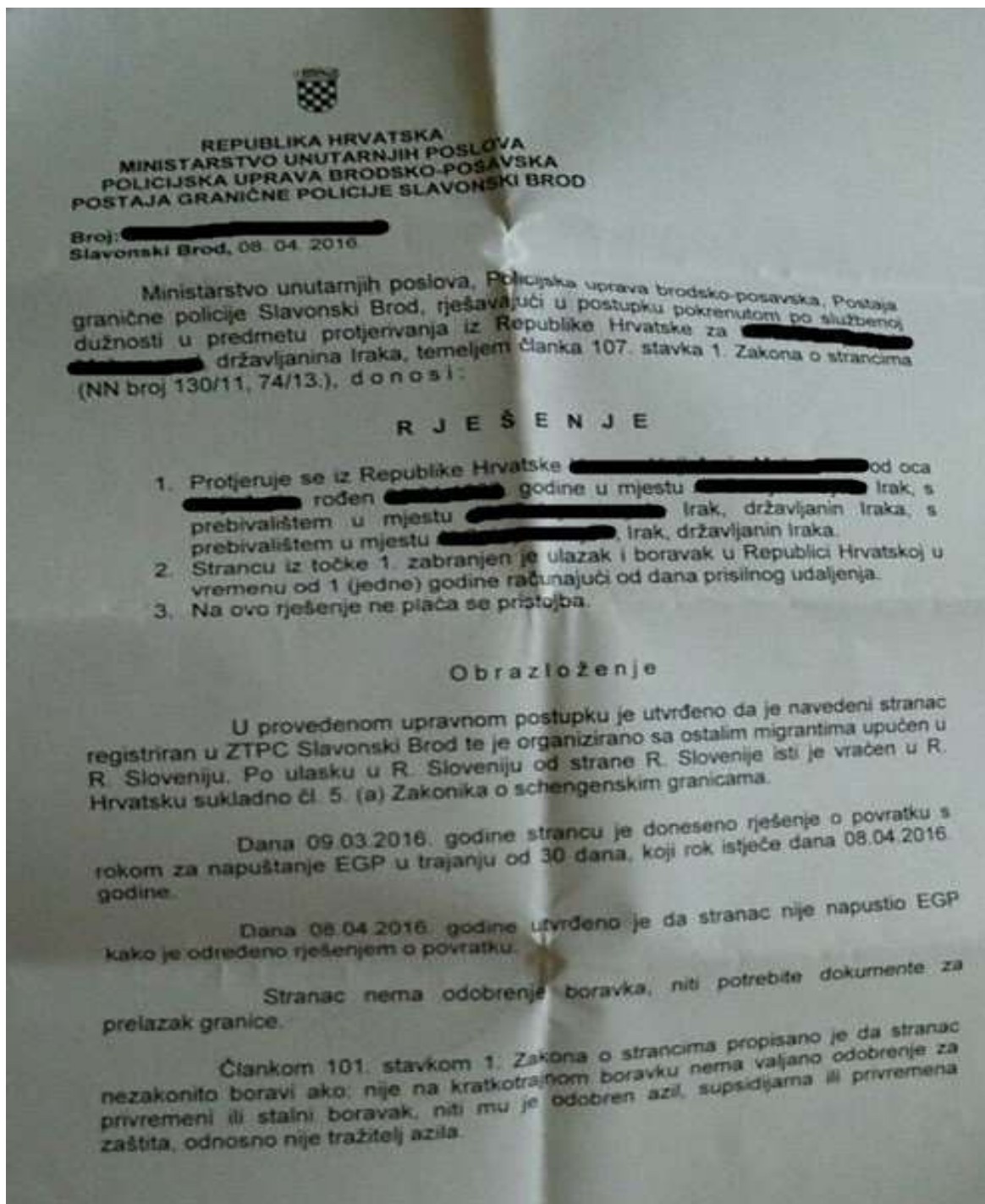

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

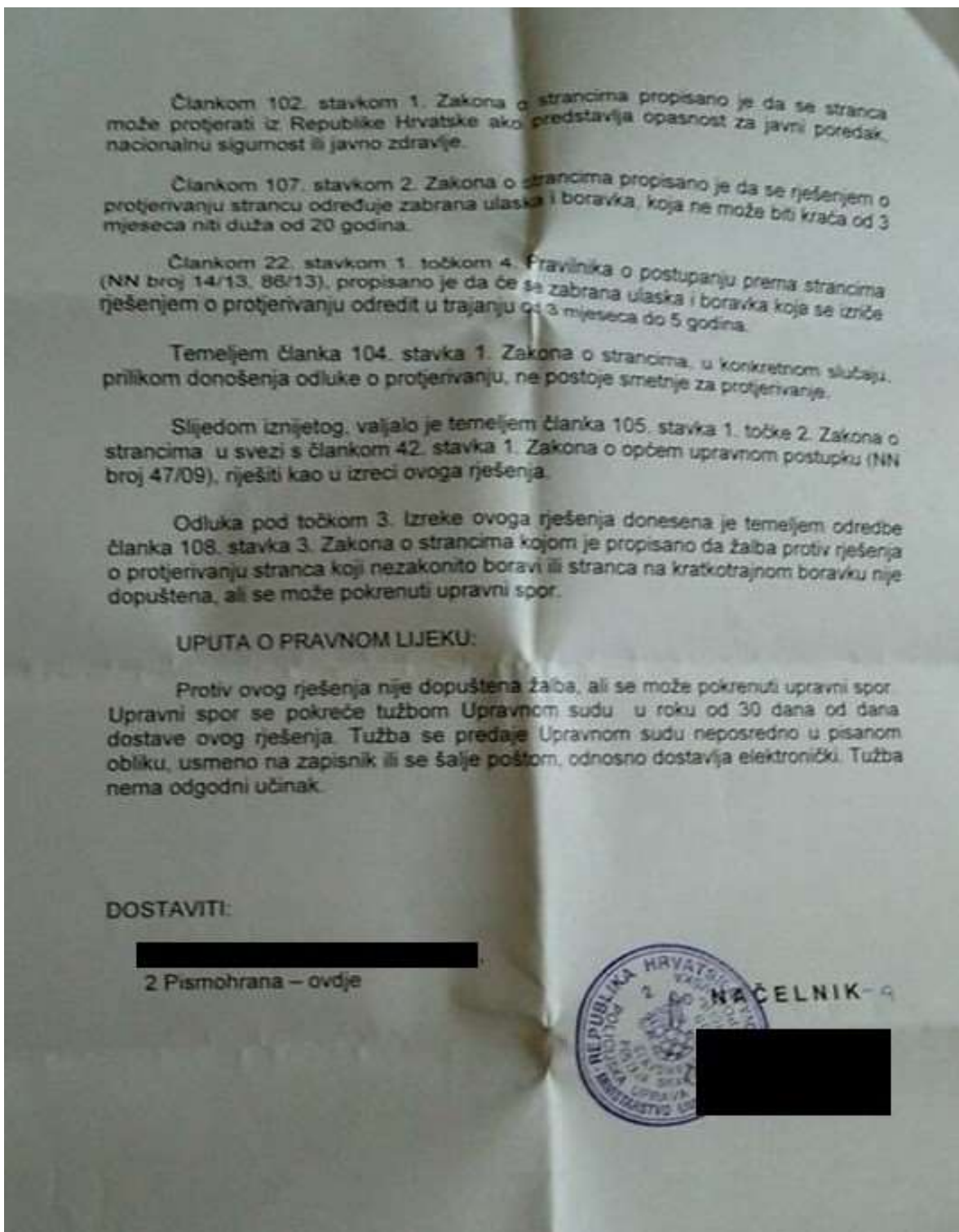
Europska unija

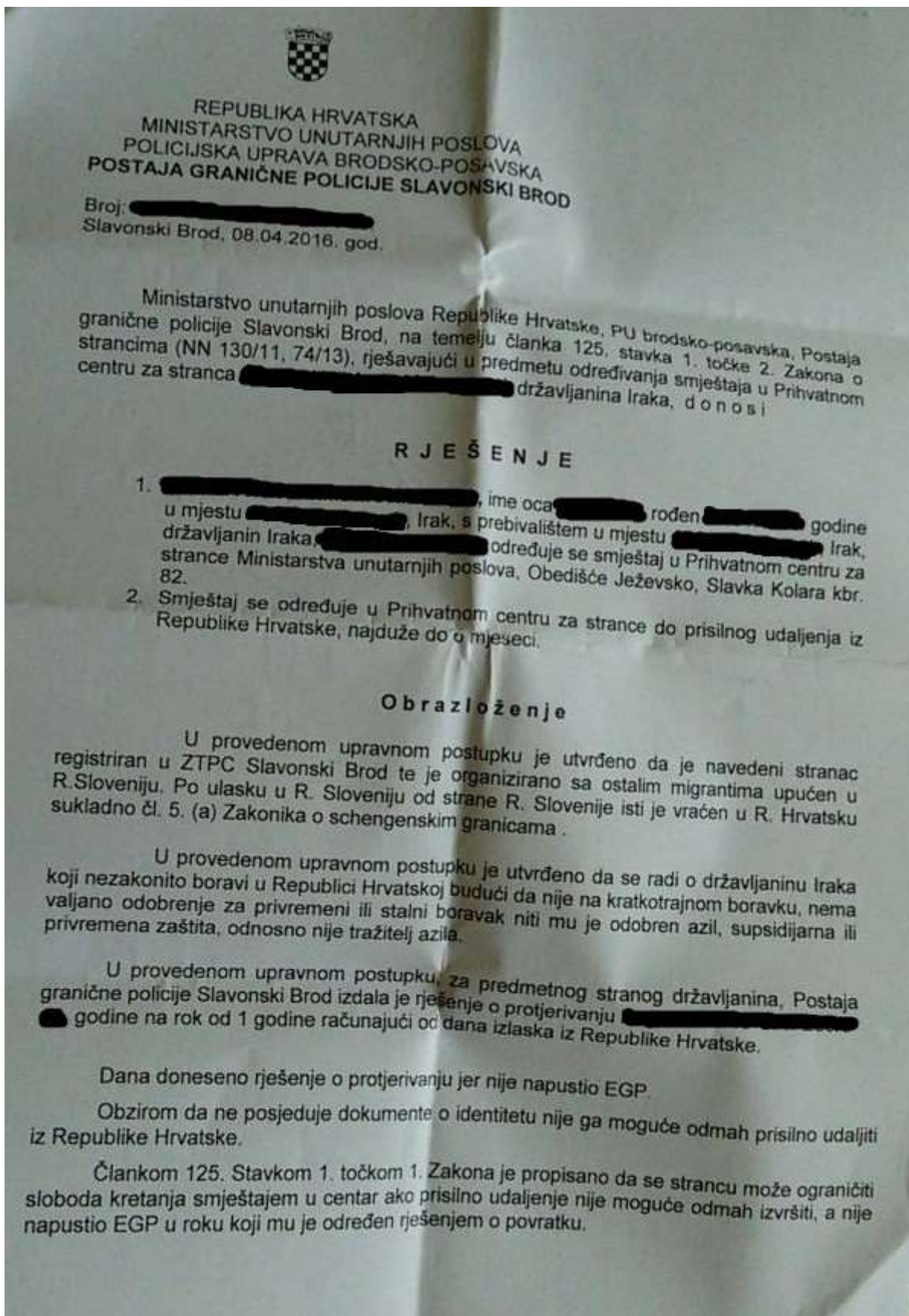
Prilozi

Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za izbjegličku i etničku jednakost

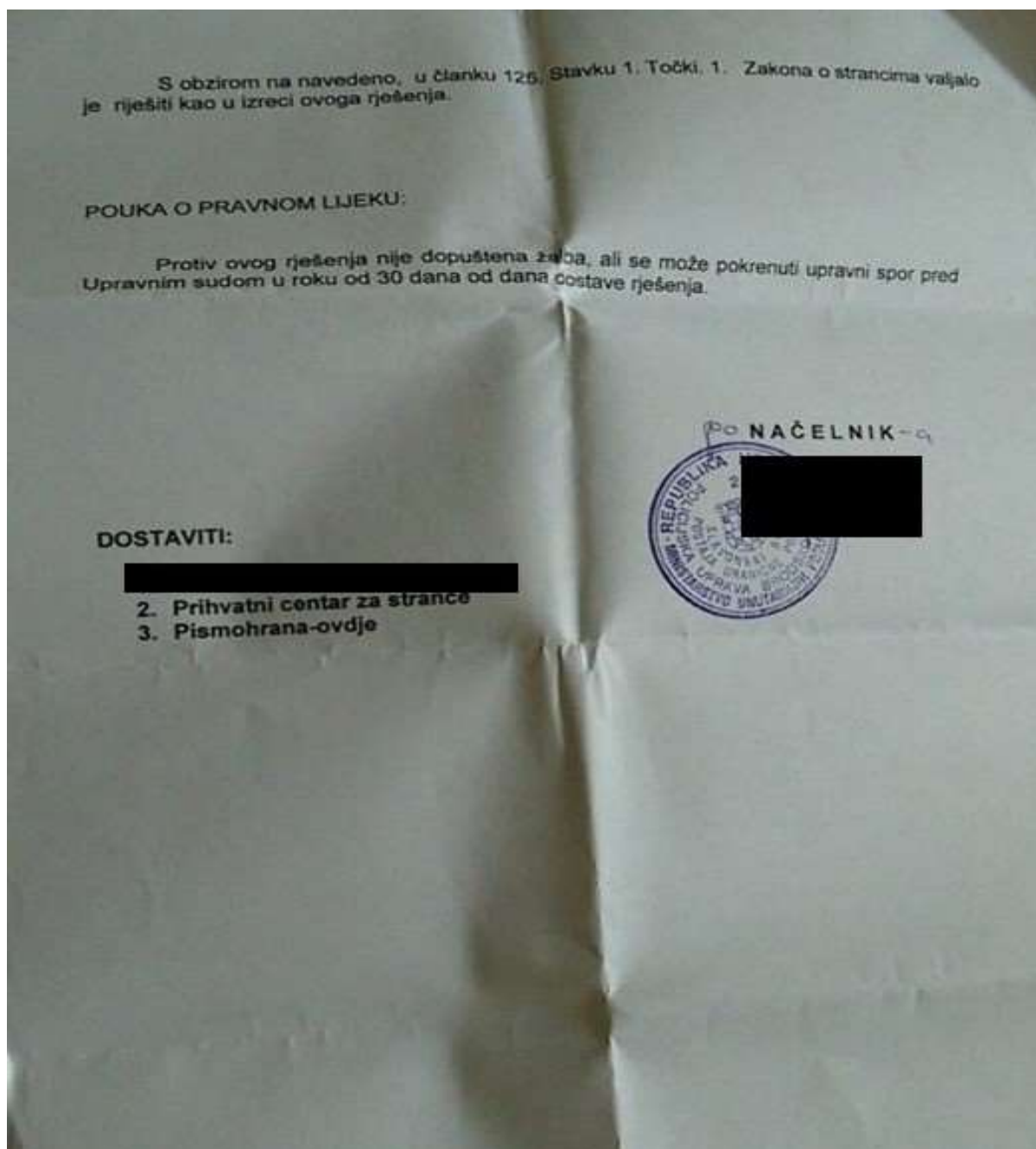
Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

**Racism and Xenophobia: for Refugee and Ethnic Equality - RAX FREE – Protiv rasizma i ksenofobije: za
izbjegličku i etničku jednakost**

Projekt je financiran u sklopu programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku i sufinanciran sredstvima Ureda za udruge RH

fpzg Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih
znanosti

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Europska unija